

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే కిష్కింధాకాండే

॥ త్రయస్త్రీంశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రయస్త్రీంశః సర్గః ॥

కిష్కింధాసుషమాం పశ్యతో లక్ష్మణస్య సుగ్రీవసదనే ప్రవేశః ప్రవిశ్య చ తేన
సరోషం ధనుషో విష్ఫారణం భీతేన సుగ్రీవేణ తస్య రోషశమనాయ
తారాయాః ప్రేషణం తారయా ప్రబోధ్య తస్యాంతఃపుర ఆనయనం

అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్ష్మణః పరవీరహా |

ప్రవివేశ గుహాం రమ్యాం కిష్కింధాం రామశాసనాత్ || 4.33.1 ||

ద్వారస్థా హరయస్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః |

బభూవుర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః || 4.33.2 ||

నిఃశ్వసంతం తు తం దృష్ట్వా క్రుద్ధం దశరథాత్మజం |

బభూవుర్లరయస్త్రస్తా న చైనం పర్యవారయన్ || 4.33.3 ||

స తాం రత్నమయీం దివ్యాం శ్రీమాన్ పుష్పితకాననాం |

రమ్యాం రత్నసమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహాం || 4.33.4 ||

హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్నోపశోభితాం |

సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితాం || 4.33.5 ||

దేవగంధర్వపుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః |

దివ్యమాల్యాంబరధరైః శోభితాం ప్రియదర్శనైః || 4.33.6 ||

చందనాగురుపద్మానాం గంధైః సురభిగంధితాం |
మైరేయాణాం మధూనాం చ సమ్మోదితమహాపథాం || 4.33.7 ||

వింధ్యమేరుగిరిప్రఖ్యైః ప్రాసాదైర్నైకభూమిభిః |
దదర్శ గిరినద్యశ్చ విమలాస్తత్ర రాఘవః || 4.33.8 ||

అంగదస్య గృహం రమ్యం మైందస్య ద్వివిదస్య చ |
గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ || 4.33.9 ||

విద్యున్మాలేశ్చ సంపాతేః సూర్యాక్షస్య హనూమతః |
వీరబాహోః సుబాహోశ్చ నలస్య చ మహాత్మనః || 4.33.10 ||

కుముదస్య సుషేణస్య తారజాంబవతోస్తథా |
దధివక్త్రస్య నీలస్య సుపాటలసునేత్రయోః || 4.33.11 ||

ఏతేషాం కపిముఖ్యానాం రాజమార్గే మహాత్మనాం |
దదర్శ గృహముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః || 4.33.12 ||

పాండురాభ్రప్రకాశాని గంధమాల్యయుతాని చ |
ప్రభూతధనధాన్యాని స్త్రీరత్నైః శోభితాని చ || 4.33.13 ||

పాండురేణ తు శైలేన పరిక్షిప్తం దురాసదం |
వానరేంద్రగృహం రమ్యం మహేంద్రసదనోపమం || 4.33.14 ||

శుక్లైః ప్రాసాదశిఖరైః కైలాసశిఖరోపమైః |
సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితం || 4.33.15 ||

మహేంద్రదత్తైః శ్రీమద్భిర్నీలజీమూతసన్నిభైః |
దివ్యపుష్పఫలైర్వృక్షైః శీతచ్ఛాయైర్మనోరమైః || 4.33.16 ||

హరిభిః సంవృతద్వారం బలిభిః శస్త్రపాణిభిః |
దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్తకాంచనతోరణం || 4.33.17 ||

సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః |
అవార్యమాణః సౌమిత్రిర్మహాభ్రమివ భాస్కరః || 4.33.18 ||

స సప్త కక్ష్యా ధర్మాత్మా యానాసనసమావృతాః |
దదర్శ సుమహద్గుప్తం దదర్శాంతఃపురం మహత్ || 4.33.19 ||

హైమరాజతపర్యంకైర్భహుభిశ్చ వరాసనైః |
మహార్థాస్తరణోపేతైస్తత్ర తత్ర సమావృతం || 4.33.20 ||

ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధురస్వనం |
తంత్రీగీతసమాకీర్ణం సమతాలపదాక్షరం || 4.33.21 ||

బహ్వీశ్చ వివిధాకారా రూపయౌవనగర్వితాః |
స్త్రీయః సుగ్రీవభవనే దదర్శ స మహాబలః || 4.33.22 ||

దృష్ట్వాభిజనసంపన్నాస్తత్ర మాల్యకృతస్రజః |
వరమాల్యకృతవ్యగ్రా భూషణోత్తమభూషితాః || 4.33.23 ||

నాతృప్తాన్ నాతి చావ్యగ్రాన్ నానుదాత్తపరిచ్ఛదాన్ |
సుగ్రీవానుచరాంశ్చాపి లక్షయామాస లక్షణః || 4.33.24 ||

కూజితం నూపురాణాం చ కాంచీనాం నిఃస్వనం తథా |
స నిశమ్య తతః శ్రీమాన్ సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్ || 4.33.25 ||

రోషవేగప్రకుపితః శ్రుత్వా చాభరణస్వనం |
చకార జ్యస్వనం వీరో దిశః శబ్దేన పూరయన్ || 4.33.26 ||

చారిత్రేణ మహాబాహురపకృష్టః స లక్షణః |
తస్థావేకాంతమాశ్రిత్య రామకోపసమన్వితః || 4.33.27 ||

తేన చాపస్వనేనాథ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః |
విజ్ఞాయాగమనం త్రస్తః స చచాల వరాసనాత్ || 4.33.28 ||

అంగదేన యథా మహ్యాం పురస్తాత్ ప్రతివేదితం |
సువ్యక్తమేష సంప్రాప్తః సౌమిత్రిర్యాతృవత్సలః || 4.33.29 ||

అంగదేన సమాఖ్యాతో జ్యాస్వనేన చ వానరః |
బుబుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాస్య వ్యశుష్యత || 4.33.30 ||

తతస్తారాం హరిశ్రేష్ఠః సుగ్రీవః ప్రియదర్శనాం |
ఉవాచ హితమవ్యగ్రస్తాససంభ్రాంతమానసః || 4.33.31 ||

కిం ను రుట్యారణం సుభ్రు ప్రకృత్యా మృదుమానసః |
సరోష ఇవ సంప్రాప్తో యేనాయం రాఘవానుజః || 4.33.32 ||

కిం పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థానమనిందితే |
న ఖల్వకారణే కోపమాహరేన్నరపుంగవః || 4.33.33 ||

యద్యస్య కృతమస్మాభిర్బుధ్యసే కించిదప్రియం |
తద్బుద్ధ్యా సంప్రథార్యాశు క్షిప్రమేవాభిధీయతాం || 4.33.34 ||

అథవా స్వయమేవైనం ద్రష్టుమర్హసి భామిని |
వచనైః సాంత్యయుక్తైశ్చ ప్రసాదయితుమర్హసి || 4.33.35 ||

త్వద్ధర్మనే విశుద్ధాత్మా న స్మ కోపం కరిష్యతి |
నహి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్ కుర్వంతి దారుణం || 4.33.36 ||

త్వయా సాంత్యైరుపక్రాంతం ప్రసన్నేంద్రియమానసం |
తతః కమలపత్రాక్షం ద్రక్ష్యామ్యహమరిందమం || 4.33.37 ||

సా ప్రస్థలంతీ మదవిహ్వలాక్షీ
 ప్రలంబకాంచీగుణహేమసూత్రా |
 సలక్షణా లక్ష్మణసన్నిధానం
 జగామ తారా నమితాంగయష్టిః || 4.33.38 ||

స తాం సమీక్ష్ణ్యేవ హారీశపత్నీం
 తస్థావుదాసీనతయా మహాత్మా |
 అవాఙ్ముఖోఽభూన్మనుజేంద్రపుత్రః
 స్త్రీసన్నికర్షాద్ వినివృత్తకోపః || 4.33.39 ||

సా పానయోగాచ్చ నివృత్తలజ్జా
 దృష్టిప్రసాదాచ్చ నరేంద్రసూనోః |
 ఉవాచ తారా ప్రణయప్రగల్భం
 వాక్యం మహార్థం పరిసాంత్యరూపం || 4.33.40 ||

కిం కోపమూలం మనుజేంద్రపుత్ర
 కస్తే న సంతిష్ఠతి వాఙ్మదేశే |
 కః శుష్కవృక్షం వనమాపతంతం
 దావాగ్నిమాసీదతి నిర్విశంకః || 4.33.41 ||

స తస్యా వచనం శ్రుత్వా సాంత్యపూర్వమశంకితః |
 భూయః ప్రణయదృష్టార్థం లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ || 4.33.42 ||

కిమయం కామవృత్తస్తే లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః |
 భర్తా భర్తృహితే యుక్తే న చైనమవబుధ్యసే || 4.33.43 ||

న చింతయతి రాజ్యార్థం సోఽస్మాఞ్శ్లోకపరాయణాన్ |
 సామాత్యపరిషత్ తారే కామమేవోపసేవతే || 4.33.44 ||

స మాసాంశ్చతురః కృత్వా ప్రమాణం ప్లవగేశ్వరః |
వ్యతీతాంస్తాన్ మదోదగ్రో విహరన్ నావబుధ్యతే || 4.33.45 ||

నహి ధర్మార్థసిద్ధ్యర్థం పానమేవం ప్రశస్యతే |
పానాదర్థశ్చ కామశ్చ ధర్మశ్చ పరిహీయతే || 4.33.46 ||

ధర్మలోపో మహాంస్తావత్ కృతే హ్యప్రతికుర్వతః |
అర్థలోపశ్చ మిత్రస్య నాశే గుణవతో మహాన్ || 4.33.47 ||

మిత్రం హ్యర్థగుణశ్రేష్ఠం సత్యధర్మపరాయణం |
తద్ద్యయం తు పరిత్యక్తం న తు ధర్మే వ్యవస్థితం || 4.33.48 ||

తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే కార్యమస్మాభిరుత్తరం |
తత్ కార్యం కార్యతత్త్వజ్ఞే త్వముదాహర్తుమర్హసి || 4.33.49 ||

సా తస్య ధర్మార్థసమాధియుక్తం
నిశమ్య వాక్యం మధురస్వభావం |
తారా గతార్థే మనుజేంద్రకార్యే
విశ్వాసయుక్తం తమువాచ భూయః || 4.33.50 ||

న కోపకాలః క్షితిపాలపుత్ర
న చాపి కోపః స్వజనే విధేయః |
త్వదర్థకామస్య జనస్య తస్య
ప్రమాదమప్యర్హసి వీర సోఢుం || 4.33.51 ||

కోపం కథం నామ గుణప్రకృష్టః
కుమార కుర్యాదపకృష్టసత్త్వే |
కస్త్వద్విధః కోపవశం హి గచ్ఛేత్
సత్త్వావరుద్ధస్తపసః ప్రసూతిః || 4.33.52 ||

జానామి కోపం హరివీరబంధో -

ర్జానామి కార్యస్య చ కాలసంగం |
జానామి కార్యం త్వయి యత్యతం న -
స్తచ్చాపి జానామి యదత్ర కార్యం || 4.33.53 ||

తచ్చాపి జానామి తథావిషహ్యం
బలం నరశ్రేష్ఠ శరీరజస్య |
జానామి యస్మింశ్చ జనేఽవబద్ధం
కామేన సుగ్రీవమసక్తమద్య || 4.33.54 ||

న కామతంత్రే తవ బుద్ధిరస్తి
త్వం వై యథా మన్యువశం ప్రపన్నః |
న దేశకాలౌ హి యథార్థధర్మా -
వవేక్షతే కామరతిర్మనుష్యః || 4.33.55 ||

తం కామవృత్తం మమ సన్నికృష్టం
కామాభియోగాచ్చ విముక్తలజ్జం |
క్షమస్య తావత్ పరవీరహంత -
స్త్వద్భ్రాతరం వానరవంశనాథం || 4.33.56 ||

మహర్షయో ధర్మతపోఽభిరామాః
కామానుకామాః ప్రతిబద్ధమోహాః |
అయం ప్రకృత్యా చపలః కపిస్తు
కథం న సజ్జేత సుఖేషు రాజా || 4.33.57 ||

ఇత్యేవముక్త్యా వచనం మహార్థం
సా వానరీ లక్ష్మణమప్రమేయం |
పునః సఖేదం మదవిహ్వలాక్షీ
భర్తుర్హితం వాక్యమిదం బభాషే || 4.33.58 ||

ఉద్యోగస్తు చిరాజ్ఞప్తః సుగ్రీవేణ నరోత్తమ |
కామస్యాపి విధేయేన తవార్థప్రతిసాధనే || 4.33.59 ||

ఆగతా హి మహావీర్యా హరయః కామరూపిణః |
కోటిః శతసహస్రాణి నానానగనివాసినః || 4.33.60 ||

తదాగచ్ఛ మహాబాహుః చారిత్రం రక్షితం త్వయా |
అచ్ఛలం మిత్రభావేన సతాం దారావలోకనం || 4.33.61 ||

తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతస్త్వరయా వాపి చోదితః |
ప్రవివేశ మహాబాహురభ్యంతరమరిందమః || 4.33.62 ||

తతః సుగ్రీవమాసీనం కాంచనే పరమాసనే |
మహార్హాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్యసన్నిభం || 4.33.63 ||

దివ్యాభరణచిత్రాంగం దివ్యరూపం యశస్వినం |
దివ్యమాల్యాంబరధరం మహేంద్రమివ దుర్జయం || 4.33.64 ||

దివ్యాభరణమాల్యాభిః ప్రమదాభిః సమావృతం |
సంరబ్ధతరరక్తాక్షో బభూవాంతకసన్నిభః || 4.33.65 ||

రుమాం తు వీరః పరిరభ్య గాఢం
వరాసనస్థో వరహేమవర్ణః |
దదర్శ సౌమిత్రిమదీనసత్త్వం
విశాలనేత్రః స విశాలనేత్రం || 4.33.66 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
కిష్కింధాకాండే త్రయస్త్రీంశః సర్గః ||